

Čovjek i sport

doc. dr. sc. Tomislav Krznar

Može li etika govoriti (i) o sportu?

Na početku...

Uvidi s onu stranu ekspertnosti...

Razumijevanje fenomena sporta
kroz filozofiju odgoja...

Sport kao mehanizam komercijalizacije...

Sadržaj izlaganja:

1. Što je sport?
2. Što je etika?
3. Može li etika govoriti o sportu?
4. Ako može, što bi trebala reći?

Što je sport?

“Na stjecištu putova između božjega i čovjekova, ludičkoga i agonalnoga, duhovnoga i tjelesnoga, mašte i zbilje stoji fenomen igre koji nam se jasnije otkriva kada je supostavljen uz suvremeni koncept sporta. Varijabilnost formi igre, njena praktična danost i teorijska neuhvatljivost, neracionalnost i nesvrhovitost, a opet nasušnost u dohvaćanju cjelovitosti osobe i interpretiranju realnosti, čestim su temama estetičkih i antropoloških razmatranja (...) Tema gracioznosti u punome obimu zahvaća svu provokativnost filozofijskoga razmatranja ljudske tjelesnosti, odnosno tijela u pokretu.”

Zagorac

K tomu...

“Postoje dvije umjetnosti za koje bih rekao da ih je neki bog poklonio ljudskom rodu, muzika i gimnastika zbog (...) ljubavi prema znanju u njima – ne prema duši tijelu odvojeno, nego prema njihovom harmoničnom usuglašavanju.”

Platon, *Država*

I još...

“Sport kakav danas poznajemo izrastao je iz zapadne ideje liberalizma u tradiciji Johna Lockeja, individualizma gdje svatko slobodno bira životne ideale i slijedi svoje snove u skladu sa zahtjevima slobodnoga tržišta. Svatko je nagrađen prema zaslugama i iskustvu; barem naizgled. Liberalno društvo je društvo dostignuća slijedeći logiku stalnoga napretka koja reproducira ideju slobodnoga tržišta. Ni nebo nije više granica za liberalno društvo. Uvijek iznova smo svjedoci činjenici da se sve može komodificirati i iskoristiti. U tom svijetu slobode nestao je prostor za sveto. Nije li to paradoks? Ako već postoji nešto kao stoje slobodna volja i sloboda, zašto se tako teško oduprijeti kulturnom autoritetu tradicije slobodnoga tržišta? Zar je etos našega društva tako samozadovoljan da nam ne dopušta kritičku samorefleksiju? Zar se to o čemu sada govorimo unutar teme vrhunskog sporta, ne događa i inače u društvu?”

Hosta

I...

“Posmatran u najboljem svetlu, takmičarski sport može da bude traganje za ljudskom izvrsnošću, može da prikaže lepotu, i da stvori uzbuđenje i dramu koja fascinira milione ljudi širom sveta. Ali da li je njegova popularnost, takođe, i njegova Ahilova peta? Sportski događaji visokog profila, dramatična sportska takmičenja, barem u popularnim sportovima, nešto su što se traži. Ljudi žele da vide takve događaje, ponekad oni u sportskim zvezdama vide sebe, i pokazuju ogromnu lojalnost prema takvim timovima ili pojedincima. Ali pošto su elitni sportovi traženi, oni su nešto što ljudi žele da plate da bi videli. Drugim recima, sport je postao zajedničko traganje za izvrsnošću: Sile tržišta pretvorile su ga u robu.”

Simon

Što je etika?

“Otkad postoji, čovjek je zaokupljen promišljanjem mjerila prema kojima se treba ravnati i prosuđivanjem ispravnosti svojih postupaka. Tu normativnu dimenziju ljudskog djelovanja nazivamo - moralom. Moral nije posebna vrsta djelovanja nego samo posebna dimenzija djelovanja u kojoj svaki ljudski čin zadobiva vrijednosnu kvalitetu i postaje moralno određenim činom. Moralna prosudba ispravnosti postupka odvija se u zatvorenoj strukturi samog čina koju tvore tri elementa: prosudba - odluka - izvedba. Tu djelovanju imanentnu refleksiju kojom se procjenjuje moralna ispravnost nakane nazivamo moralnom refleksijom.”

Čović

Opet, što je etika?

“Dok moralna refleksija kao sastavni element tvori sam (moralni) čin i kao takva ima praktičku zadaću, postoji i drugi oblik refleksije koji se odnosi na moral, ali ima drukčiju zadaću, naime zadaću da teorijski objasni moral. To je refleksija o moralu koju nazivamo etičkom refleksijom, odnosno etikom. Veoma je važno etičku refleksiju razlikovati od moralne refleksije, odnosno etiku od morala, posebice stoga što se pojmovi ‘etika/etički’ i ‘moral/moralan’ ne samo u kolokvijalnoj nego i u stručnoj raspravi veoma često nepravilno koriste. Stoga se treba pridržavati određenja da etička refleksija objašnjava, dok moralna refleksija konstituira moralni fenomen.”

Čović

I još jednom...

“Etičku refleksiju, odnosno etiku kao teoriju o moralu možemo uzimati u širem ili pak striktnom značenju. Etička refleksija u širem smislu riječi postoji otkad čovjek razmišlja o moralnom fenomenu, što znači da postoji izvan i prije filozofije, a osobito je prisutna u umjetnosti i religiji. Etika u striktnom smislu, kao filozofska disciplina, uostalom kao i mnoge druge znanstvene i filozofske discipline, počinje s Aristotelom. To opet ne znači da filozofska etička refleksija počinje s Aristotelom, nego da ona u Aristotelovoj filozofiji dobiva svoje sustavno mjesto i postaje disciplinom u sustavu filozofskih i znanstvenih disciplina.”

Čović

Kvaliteta djelovanja:

“Dobro ili zlo kao predmeti etike ne postoje kao atributi bilo čega drugoga (od boga do obične stvari upotrebe ili stanja osobe), osim kao određenja načina ili karaktera (mogli bismo čak kazati: kvalitete!) djelovanja. Tek iz toga može onda slijediti, kao što vidimo iz Kantova stava, i (...) određenje djelatne osobe, pa prema tome sam dobar ili zao čovjek, ukoliko naime djeluje ili dobro ili zlo. Iz dobra djelovanja slijedi dobro djelo, a dobro djelo proizvodi tada i dobra čovjeka i dobar svijet što gaje on tim djelom — otvorio i omogućio. Tko otvara mogućnosti dobra u svijetu, one mu se kad-tad kao takve i vraćaju. I obratno, dakako!”

Kangrga

Ukratko:

I sad, glavno pitanje:

Može li etika govoriti (i) o
sportu?

Može:

Možda....

Natjecanje i imperativ pobjede...

Poboljšanje i nadogradnja tijela...

Fair play...

Natjecanje i imperativ pobjede:

1. Što je natjecanje?

“Argumente o moralnosti takmičenja u sportu možemo podijeliti na dve vrste. Prva vrsta tiče se dobrih i loših posledica takmičenja, bilo za takmičare, bilo za društvo u celini. Druga vrsta argumenata ne tiče se ishoda takmičenja, nego njegova suštinskog karaktera.” Simon

2. Agonički karakter natjecanja

Nije “(...) nesuglasje, prepirka (...) svađa, sitničarenje, prijepor, prepirljivost, borba (...)” Agon kao “utakmica, natjecanje, definiran je s htjenjem biti *aristos* (biti boji od drugih), tako da se pokaže *areté* (biti najboji što možeš, djelovati najbolje što možeš)”. Levski

3. Što znači pobijediti?

“Načelo koje kaže da je pobjeda sve kvari sport jer ga pojednostavljuje niječući kompleksnu mrežu vrednota kao što su sudjelovanje, igra, međusobna težnja za izvrsnošću, samorealizacija, samospoznaja, tjelesni nadzor, itd.” Hosta

Poboljšanje i nadogradnja tijela:

1. Projekt zvan tijelo – zdravlje i “kultivitet” življenja ili sreća na tržištu

Konzumerizam kao ideologija sreće

2. Ljepota ili bol?

“Kirurški obrađena tijela nisu prirodna, ona zavaravaju i sugeriraju postojanje onoga što se tradicionalno veže uz ljepotu – zdravlja i vrline.” Maskalan

3. Sportska medicina

Gdje je granica popravljivosti tijela, a gdje počinje besmisao?

4. Kiborgizacija u sportu

“Sportaši bi mogli izgubiti slobodu odlučivanja o implementaciji proizvoda umjetne tehnike i postati »marionete« čija će se tijela poboljšavati i nadograđivati prema potrebi. Na taj način, u svijetu sporta ne samo da će postojati poboljšani sportaši koji će biti brži i bolji od prirodnih sportaša, nego će se njima i njihovim rezultatima moći upravljati kao u kompjuterskoj igri. Stvarnost će se preseliti u prividnost.” Greguric

Fair play

1. Kao odnos prema igri

Je li sport igra?

2. Kao odnos prema drugim sportašima

Je li *fair play* poštivanje pravila?

3. Kao odnos prema sebi – ili je li dopušteno varati?

Težiti tome da se bude bolji, ne popuštati slabostima zavaravanja

4. Kao odnos prema porazu i kazni

“Časno” držanje u nepovoljnim situacijama

Umjesto zaključka:

Sport kao iskaz društvenosti,
konkretno ljudske biti.

Sport kao platforma oblikovanja
zrelosti društva i pojedinca.

Za kraj, Platon:

“Posvećujući vrijeme gimnastici, duša mladog čovjeka – koja je zbog poistovjećivanja s tijelom sklona vjerovati u tjelesnu ugodu kao mjerilo istine – ritmično sređuje dijelove tijela. Tu ona počinje ovisiti o muzici i skladu, te otkriva drukčiju ugodu. S vremenom oslabljuje svoju poistovjećenost s tijelom. Gimnastika time čini uslugu filozofiji: miješajući se s muzikom omogućuje duši mladog čovjeka spomen na sam iskon svega (...) dok ga duša još nije u stanju svojim besmrtnim dijelom uvidjeti.”

Tokić

I na samom kraju...

Hvala vam...

